

ЛЮБЕН ДИЛОВ

ВМЕСТО НАЗДРАВИЦА

chitanka.info

Фантастиката, която така властно проникна във всички форми на художествената себеизява на човека — от литературата и киното до театъра, балета и живописата, — се превърна в един от значимите културни феномени след Втората световна война. Човекът винаги е чувствувал или знаел, че това странно свойство на мозъка му — въображението, е, което рязко го отличава от всичко живо на планетата, че то му е помогнало да оцелее и да се развива като биологичен вид и като уникално същество под звездите, че то и само то го прави способен да прекроява по свой вкус нещата около себе си. И все пак едва през последните няколко десетилетия то получи, така да се каже, своите граждански права.

Дългото ни и мъчително самоотърсване от религии и предразсъдъци, демократизацията на духа и извоюваните за него нови свободи, което вървеше паралелно с едно почти трагично узнаване, че знанията ни за света са и винаги ще бъдат относителни, някак неочаквано ни изправи сами срещу себе си в една опразнена от богове и демони вселена. Опразнена от помощници и благожелатели, опразнена и от действителни врагове. Ние се озовахме лице в лице срещу себе си, срещу добрите си и лоши дела, сред една равнодушна към нас природа. И това именно ни принуди окончателно да осъзнаем, че въображението е единственото свое, което можем да й противопоставим, а оная паралелна, удобна за нас, познаваема вселена, която то непрекъснато си създава, е единствената ни опора. И че само то достойно поставя човека на опразнения от „бога-творец“ трон. Така в тази преломна за съзнанието и обществото ера отношението човек-вселена престана да бъде абстрактен за човечеството проблем, то стана проблем за всяка мислеща личност поотделно, проблем миросгледен и нравствен.

Всички се раждаме способни за фантазиране, но възпитанието, социалните правила за поведение и стереотипите в мисленето постепенно притъпяват тази ни способност. Ето защо и занапред ние ще бъдем принудени да защитаваме гражданските права и свободи на творческото въображение.

По време на многобройните ми срещи с читателите на фантастика най-често са ме питали, какво е нужно, за да се стане фантаст. Обикновено въпросът звучеше комично — сякаш на питащия не му е достигало само това още разяснение, за да стане и той

фантастно, струва ми се, че въпросът никога не идваше случайно, че винаги е извираше от болезненото чувство за заплахата или бедността на собственото въображение. Отговарял съм по различен начин, кога даскалски обстойно, кога на шега, но съм запомнил само един от отговорите си, защото той тогава шокира публиката, та трябваше после дълго да го оправдавам. Бях отвърнал спонтанно: Кураж и нахалство!

Да, наистина е необходим кураж да отвориш въображението си, да му се довериш, да го противопоставиш на общоприетата схема, в която живееш. И... нахалството да занимаваш хората с неговите приумици. Но докато първото си е твоя лична работа, второто веднага те изправя на подсъдимата скамейка: то те задължава да поемеш отговорността за онова, с което си се заел да безпокоиш обществото.

Едно издание за фантастика като това, чиято поява у нас сега приветствуваме, неминуемо се нагърбва с двойно по-голяма отговорност. То трябва да вдъхва кураж на читателя си, да развива въображението му, да възпитава у него антидогматично, откривателско мислене, да вдига от очите му пращното перде на примирението и закостенелите привички, да подклажда непримиримост към пошлото в днешния ден, активно да го приобщава към ония, които мислят и се тревожат за бъдещето на човека.

Може би най-точната формулировка на психическата основа и за фантастиката съм срещал у Гьоте:

Нашите желания са предчувствия за способностите, които лежат в нас, предвестници на онова, което бихме могли да постигнем. Това, което можем и желаем, се представя на нашето въображение извън нас и в бъдещето. Ние усещаме копнеж по онова, което тайно вече притежаваме.

Такова предчувствие за постижимото носи всеки в себе си, особено младият човек. То именно го кара да фантазира и мечтае, то подклажда и пламенния му интерес към глобалните въпроси на битието. А фантастиката пък заема мястото на посредник за това наше „тайно притежание“ на бъдещето, стреми се да го обогатява и умъдрява.

С какво ново дойде тя на света?

Първият неин, смея да го нарека, исторически принос в изкуството е различният тип развлекателност. Извън класическите схватки на доброто със злото, извън драмите на любовта и вариантите на престъплението, тя разкри нови територии за художествено-познавателно развлечение (каквато е същността и на всяко изкуство), като постави в сюжетния си център вродения стремеж на човека към непознатото, завладяването на нови пространства за човешкия дух и нравствената му мисия във Вселената, потребността му да намери себе си и своето място в нея. А темите, с които тя така бързо стълпи около себе си читателите, произтичат от екзистенциалните проблеми на планетата: войната и мирът, екологическата криза, социалните, политически и морални катаклизми, ползата и бедите от научно-техническия прогрес и т.н. С тях фантастиката откъсва читателя си от дребнавостите на делника и го въвлича в голямата идейна дискусия за съдбата на човечеството, обхванала днес света.

И друга, също оставаща някак си незабелязана заслуга към днешното изкуство има фантастиката: тя възроди цялостния, активно преобразяващ себе си и света герой, с когото младият човек винаги е имал нужда да се идентифицира. Тя се оформи във време, когато в изкуството настъпваше модерната дегероизация — времето след Гогол и Достоевски, времето на Пруст и Кафка, когато героят се превърна в обект на детайлиран и никак нерадващ с резултатите си психологически и социален анализ. С това той стана може би по-достоверен извор на познание, но престана да бъде пример за поведение и образец за подражаване, за какъвто винаги ще си жадува новопоявилият се на света човек. (Не случайно, още непроходил, го възпитаваме с приказки, не с анализи, а фантастиката стана модерното продължение на древната фантастична приказка.) Силният, храбър, нераздвоен психически герой бе предоставен в новите времена почти изцяло на приключенското, шпионско и криминално четиво, където той в твърде еднообразни сюжетни схеми е заставен да прави все едно и също: с пистолет, с юмруци и белезници да осигурява някакво съмнително тържество на правдата, по-скоро — на правосъдието. В тази обстановка фантастиката извика отново на белия свят героя от типа на Икар и Прометей, на Одисей и Доктор Фауст, като го натовари, естествено, със знанията и уменията на днешния ден. И със

способностите, които предчувствува в себе си пак според Гьоте днешният човек. Така тя създаде герой, който очарова със своята жертвоготовност в търсенето на научните истини, в разкриването на загадките на Вселената, в очовечаването на Космоса, който неизменно воюва от позициите на най-високата човешка нравственост. А в тази негова надделнична извисеност лежи особеното възпитателно въздействие на фантастиката върху читателя.

Но ето че, както всяко добро в нашия свят, вече сме принудени и да браним тази висока мисия на фантастиката — от комерсиализирането, от пошлостта, от спекулациите на занаятчийското бездарие. На Запад, където продукцията на фантастика придоби необозрими размери, явлението си има дори собствено наименование — фандъм. Гръмогласен е и девизът му: „Фандъм е един начин на живот“, претенциозен като всяка реклама, защото всъщност такова е и назначението му — да продава продукцията. А в този „начин на живот“ се включва всекидневното поглъщане на калния поток от пълни с насилие и секс книжлета, на смайващи технически, но убоги духом филми, на „фантастични“ порнографски комикси. И не е нужно да разбираш кой знае колко от фантастика, за да видиш, че тук няма вече никаква фантастика, а се зъби насреща ти прастарата разбойническа търговия с душите на хората.

Не, фантастиката не е начин на живот! Тя се е родила, за да ни учи да живеем и да ни помага да живеем в един брутално реален свят. И където и да ни отвежда мисълта ни, каквито и волности да си позволява нашата фантазия, не бива да забравяме, че въображението ни е единственият бог-творец и той е призван да твори само добро. „Помнете: човекът няма избор! Той трябва да бъде само човек.“ — ни предупреждаваше мъдрият присмехулник Станислав Йежи Лец.

Ето защо аз се радвам на този сборник за фантастика и съм убеден, че той ще зарадва по същия начин и вече стотиците хиляди нейни почитатели у нас, които тъй жадно го очакваха. Нека дълги години дава кураж на мечтите ни, нека ни носи мъдрост и разтуха, нека възпитава въображението ни, защото само доброто въображение означава и добро здраве за човека!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.